

УДК: 159.9.016.2

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2018-1-14>**Оксана Голюк,**

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
вулиця Острозького, 32, м. Вінниця, Україна,

Ольга Грошовенко,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
вулиця Острозького, 32, м. Вінниця, Україна,

Василь Шусть,

кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант лабораторії психології мас та спільнот,
Інститут соціальної і політичної психології Національної академії педагогічних наук України,
вулиця Андріївська, 15, м. Київ, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СФОРМОВАНOSTІ ПРЕДМЕТНИХ ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Авторами аргументовано необхідність дослідження предметних політичних цінностей студентської молоді за результатами використання розробленого на основі методики Ш. Шварца опитувальника «Цінність політичної сили». Для досягнення мети було здійснено підбір груп студентської молоді, що навчаються у столичному регіоні країни та в обласному центрі. В експериментальній роботі взяло участь 67 осіб, з яких 33 особи – студенти 2 та 3 курсів Київського національного торговельно-економічного університету та 34 особи – студенти 3 курсу Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Респондентам було запропоновано проранжувати значущі для них цінності, декларовані політичною силою перед виборами, оцінивши їх важливість для себе, і присвоїти бажаний цінності бал від -1 до 7, тобто найбільш бажана цінність оцінювалася в 7 балів, а найменш – -1 бал. Статистичний аналіз даних проводився за допомогою методів описової статистики, критерію відмінностей Фрідмана, коефіцієнта конкордації Кендала, обробка даних – з використанням програми Statistica 6.0. Отримані результати виявили специфіку становлення предметних політичних цінностей студентської молоді. Як показали результати констатувального експерименту, для студентів КНТЕУ найбільшу значущість мають соціально-політичні цінності «повага до традицій», «задоволення бажань», «безпека близьких», «реалізація мети у житті», «соціальна сила», «національна безпека»; найменшу – «право на житло», «єдність з природою», «самодисципліна», «авторитет»; натомість для студентів ВНПУ значимими є соціально-політичні цінності «мир у всьому світі», «безпека близьких», «національна безпека», «соціальний порядок», «соціальна справедливність», «повага до традицій», «рівність»; найменшу значимість – «мінливе життя», «соціальна сила», «задоволення бажань», «креативність», «багатство». Такі результати свідчать про відмінності в особистісних ціннісних структурах столичної студентської молоді, пов'язаних з чинниками соціально-ціннісного середовища, та визначають перспективні тенденції і стратегії формування роботи.

Ключові слова: предметні політичні цінності, розвиток цінностей, особистість студента, раціональна мотивація.

Вступ

Трансформація системи цінностей в політичному просторі певної країни відображає реакцію молоді на зміни економічної ситуації. Молода людина поступово змінює свій суб'єктний статус від адаптанта економічної та політичної системи суспільства до активного суб'єкта політичних перетворень заради реалізації своєї базової системи цінностей.

Загалом ціннісний тренд українського суспільства означається рухом до так званих «європейських цінностей», які, на думку Є. Головахи, є певною компенсаторною утопією (Бондаренко, 2015). Радянську систему цінностей, що проектувала рух в «світле комуністичне майбуття» було замінено рухом в таке ж

світле європейське майбутнє, що постійно віддаляється в часовому інтервалі, аналогічно віддалянню комунізму. В такому випадку формується двоїстість соціально-політичних і особистісно-політичних цінностей, ціннісний розрив між бажаними цінностями-цілями і цінностями-засобами для їх втілення.

Під цінностями вчені розуміють уявлення про те, що саме в соціумі є соціальним благом для людини. Так, відомий психолог М. Рокич визначає цінність як «стійке переконання в тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета існування краще з особистої чи соціальної точки зору, ніж протилежний або зворотний ним спосіб поведінки, або кінцева мета існування» (Rokeach, 1973). У цьому значенні терміну віді-

ляються спільноти з традиційними уявленнями про цінності. У таких суспільствах в духовній сфері переважають релігійні цінності, служіння вищій ідеї, а в усьому іншому домінує матеріальна складова: благополуччя сім'ї, майбутнє своїх дітей, забезпечення гідного матеріального рівня життя. Останнє в таких суспільствах перебуває на досить низькому рівні. В урбанізованому, міському товаристві набирають ваги постматеріальні цінності. Парадокс в тому, що суспільства з матеріальними цінностями живуть гірше, ніж із постматеріальними цінностями.

У традиційних суспільствах успіх визначається кар'єрою: чим вище ієрархічний рівень, тим вищий соціальний успіх. Жорстка структура традиційно-матеріалістичного суспільства вимагає досягнення всіх нових позицій в суспільній ієрархії. Однак сучасний світ змінюється, тому що відбувається урбанізація і секуляризація. Від служіння вищій ідеї суспільні інституції переходять до служіння людині, що надає можливість самореалізації через підтримку інших, а не тільки себе і сім'ї. Самореалізація, взаємодопомога, розуміння власної самореалізації не тільки через досягнення кар'єрного успіху створюють певну динаміку і певний соціальний капітал суспільства.

Тема дослідження є актуальною, оскільки для сучасної української молоді значущість тих чи інших предметних політичних цінностей зумовлює мотивацію певних варіантів політичної поведінки, і, як наслідок, підтримку політичних груп або індивідів. Прагнення молоді змінити політичний та соціально-економічний порядок значним чином пов'язується з політичними силами, декларуючими цінності, що уособлюють такі зміни. Відповідно, наявність політичних сил з суголосними українській молоді ціннісними системами формує так звану «активістську» політичну культуру, зумовлює рух країни до цінностей західних демократій; неузгодженість цінностей молоді з політичними цінностями представників діючої або майбутньої влади зумовлює політичну пасивність, відмову від виконання громадянських обов'язків, сприяє посиленню авторитаризму в сучасній Україні.

Мета статті – розкрити результати психолого-педагогічної діагностики предметних політичних цінностей студентської молоді столичного та регіонального вищих навчальних закладів та провести якісний аналіз відмінностей у її ціннісній сфері.

Завдання: визначити показники виміру соціально-політичних та предметних політичних цінностей студентської молоді; на цій основі провести психолого-педагогічну діагностику для диференціації стану сформованості цінностей молоді столичного та регіонального ВНЗ; окреслити перспективи подальших досліджень.

Методи дослідження

Для досягнення мети було розроблено на основі методики Ш. Шварца опитувальник «Цінність політичної сили» та проаналізовано результати досліджень фахівців Інституту соціології НАН України.

Наше пілотажне дослідження проводилося серед студентів 2 та 3 курсів Київського національного торговельно-економічного університету та студентів 3 курсу Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського у віці від 17 до 24 років.

Студентам було запропоновано проранжувати значущі для них цінності, декларовані політичною силою перед виборами, оцінивши їх важливість для себе, і присвоїти бажаній цінності бал від -1 до 7, тобто найбільш бажана цінність оцінювалася в 7 балів, а найменш бажана, так би мовити «антицінність», оцінювалася в -1 бал. Статистичний аналіз даних проводився за допомогою методів описової статистики, критерію відмінностей Фрідмана, коефіцієнта конкордації Кендала, обробка даних - з використанням програми Statistica 6.0.

Результати теоретичного аналізу

У західних соціальних науках, зазначає А.І. Ручка, сучасні ціннісні зміни вивчаються за допомогою як відповідних концептуальних моделей, так і всеохопних емпіричних досліджень. У цьому сенсі загальновідомими є міжнародні проекти, що здійснюють вивчення ціннісної зміни в сучасному світі: Всесвітні дослідження цінностей (WVS), Європейські дослідження цінностей (EVS), Європейське соціальне дослідження (ESS). Вчений аналізує три концепції ціннісної зміни (Р. Інглгарта (Abramson & Inglehart, 1995), Е. Ноель-Нойман (Noelle-Neumann & Peterson, 2001), Г. Клагеса (Klages & Gensike, 2006), які пропонують теоретичне бачення спрямованості, чинників і наслідків ціннісно-сміслових метаморфоз у сучасному світі (Куриленко, 2017). Прикладом успішного зрушення в системах цінностей Є.І. Головаха називає Сінгапур, в якому був реалізований сценарій освіченого авторитаризму. Він заперечує концепцію С. Хантінгтона, згідно з якою такі країни, як Сінгапур і Україна, зможуть модернізуватися тільки через освічений авторитаризм. На його думку, в Україні освіченого авторитаризму бути не може, оскільки українська еліта є породженням української історії і культури, тобто в Україні можливий тільки неосвічений авторитаризм (Головаха, 2017).

Опрацювання даних українських соціологів показало, що на початку незалежності України ієрархію ціннісної системи очолювали вітальні цінності – здоров'я, сім'я, діти, добробут. Через 25 років цей блок також домінує, однак, якщо ці цінності не мають реалізації в житті, то затримуються у індексах важливості. Такий феномен пояснюється затримкою реалізації вітальних цінностей в житті кожного індивіда. Така ж ситуація спостерігається з цінностями соціального комфорту (соціальна рівність, рівні можливості, сприятливий психологічний клімат суспільства, який стоїть перш за все соціальних взаємовідносин між групами), які займають «престижне» друге місце, хоча протягом 25 років стрибкоподібно змінювалися. Оскільки суспільство сьогодні перебуває у нестабільному стані внаслідок економічної рецесії, це не дає

можливості реалізувати вітальні цінності і цінності соціального комфорту. Але тим не менше тим не менше цей блок зростає.

За період 1991-2016 рр. вдвічі зросли цінності самореалізації – суспільне визнання, компетентність, освіта, креативний індивідуалізм та блок політико-громадянських цінностей. Поясненням цього феномену є дія механізму акліматизації, тобто адаптації людини до змін, що відбулися в країні за останні роки. Вказані події змушують людей прийняти ціннісну позицію. Коли немає можливості для зростання певних цінностей, людина шукає можливість реалізації своєї праці у взаємодії з іншими механізмами. Демократія у вузькому сенсі слова означає надання можливостей для самореалізації всім членам суспільства, отже блок демократії зростає – свобода слова, громадський контроль рішень влади.

Зростання цінностей самореалізації та політико-громадянських цінностей свідчить про духовну мобілізацію суспільства, про можливі в Україні зміни на краще в економічній і політико-психологічній площині.

Молоде покоління в дослідженнях соціологів поділяється на когортні групи: 18-23 років – етап первинної соціалізації, 24-29 років – так звана друга соціалізація, 30-35 років – практично дорослі люди, однак зараховуються законодавством до молоді.

Соціологи вважають цінності високо абстрактним поняттям, оскільки опитувана молодь розуміє їх з великою мірою суб'єктивності.

Зафіксовано практичну відсутність в Україні «чистих постматеріалістів», яких, згідно вимірювань проведених за шкалою Рональда Інглхарта, в країнах Північної Європи близько 53-55%. Третина українців має подвійну систему цінностей, інші дві третини є чистими матеріалістами. На думку Є.І. Головахи, в Україні є потужний прошарок тих, хто визнає значення постматеріальних цінностей, однак вони живуть в подвійному світі, що не створює перспектив розвитку суспільства (Куриленко, 2017).

Вимірювання ієрархії цінностей за методикою Ш. Шварца, проведене в країнах Західної Європи, надає чільні місця доброзичливості, прихильному ставленню до інших, а в українців на першому місці знаходяться цінності блоку екзистенційної безпеки.

Вчений не погоджується з С. Хантінгтоном, вказуючи на можливість поступової модернізації суспільства без авторитаризму і революцій, оскільки «революція гідності» прискорила кристалізацію цінностей, які потрібні для модернізації.

Згідно з дослідженнями Інституту соціології НАН України наук у масовій свідомості українців з'явилися цінності, які пов'язані з можливістю контролю над владою, самоорганізацією суспільства, значно зменшився ізоляціонізм – соціальна дистанція, на якій українці тримають представників інших національностей (Ручка, 2013).

На думку Є.І. Головахи, українське суспільство поділено: частина розділяє європейські цінності, а частина ще перебуває під впливом Радянського Союзу, і лінія розмежування пролягає навіть не за територіальною ознакою, а в головах самих людей (Куриленко, 2017).

Результати емпіричного дослідження

Подальше вирішення завдань дослідження передбачає аналіз опитування студентів стосовно цінностей бажаної для них політичної сили на основі даних розробленого нами опитувальника «Цінність політичної сили».

Ціннісний опитувальник Ш. Шварца, зокрема його перша частина, призначений для вивчення цінностей, ідеалів і переконань, що впливають на особистість, але не завжди виявляються в соціальній поведінці. Направляючи і організовуючи діяльність молодшої людини, вони стають важливим мотиватором її поведінки, спрямованої на забезпечення потреб її існування. Враховуючи загалом нігілістичне ставлення молоді до політичних партій та політичних лідерів, висловимо припущення, що молодь все ж таки бере участь у політичній діяльності хоча б на рівні виборчого процесу з метою сприяння приходу до влади політичних сил, здатних і вмотивованих реалізувати базові цінності молоді.

На нашу думку, політичні цінності є інтрапсихічним феноменом, що відображає ставлення суб'єкта, будь то соціум або індивід, до всіх без винятку проявів політичної реальності, що існують в постійній трансформації з однієї форми в іншу. Відтак політичні сили, які декларують потенційну можливість задовольнити значущі життєві цінності молодшої людини, набувають статусу предметно-політичних цінностей, незважаючи на поширене в суспільстві ставлення до політики як до «брудної справи». Саме таким чином життєві цінності, наприклад «свобода» чи «соціальна справедливість», екстраполюються у політичну сферу, якщо з'являються політичні сили, декларуючі бажання їх відстоювати.

Розроблений нами на основі ціннісного опитувальника Ш. Шварца опитувальник «Цінність політичної сили» дозволяє виокремити власне предметні політичні цінності, оскільки в пояснювальній записці молоді рекомендується надавати певної значущості життєвим цінностям з точки зору їх реалізації політичною силою.

Далі розглянемо розподіл студентів Київського національного торговельно-економічного університету (далі – КНТЕУ) та студентів Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (далі – ВНПУ) відповідно до схвалення цінностей, декларованих політичною силою перед можливими виборами.

В подальшому перебігу дослідження порівняємо соціально-політичні цінності студентів КНТЕУ за рівнем значущості за допомогою комп'ютерної програми STATISTICA 6.0.

Розподіл студентів у групі лише деякою мірою відрізняється від нормального, що можна пояснити порівняно невеликою кількістю студентів у групі (38 чоловік). Це дає підстави в подальшому застосовувати методи непараметричної статистики. Одним з факторів, що обмежують застосування критеріїв, заснованих на припущенні нормальності, є обсяг вибірки. До тих пір поки вибірка досить велика (наприклад, 100 або більше спостережень), можна вважати, що вона розподілена нормально, навіть якщо немає впевненості, що розподіл змінної в її об'ємі є таким. Проте, якщо вибірка мала, критерії параметричної статисти-

ки слід використовувати тільки за наявності впевненості, що змінна дійсно має нормальний розподіл. Застосуємо Критерій Фрідмана – непараметричний статистичний тест, який є узагальненням критерію Вілкоксона і застосовується для зіставлення кількох умов вимірювання (більше трьох) з великою кількістю випробовуваних з ранжируванням за індивідуальними значеннями вимірювань (Афанасьєв; Сивов, 2010) та непараметричним аналогом дисперсійного аналізу з повторними вимірами ANOVA. Результати ранжування наведено у табл. 1.

Таблиця 1.

Ранжування студентів КНТЕУ за значущістю політичних цінностей

Предметно-політичні цінності	Фрідман ANOVA і коеф. конкордації Кендала (N = 38, df = 29) = 204,6832 p < 0,00000 Коеф. конкордації = 0,18574 Середній ранг r = 0,16373			
	Середній ранг	Сума рангів	Середнє	Відхилення
РІВНІСТЬ	17,03	647,0	4,45	1,97
ВНУТРІШНЯ ГАРМОНІЯ	15,97	607,0	4,50	1,89
СОЦІАЛЬНА СИЛА	19,36	735,5	4,92	2,06
ЗАДОВОЛЕННЯ	20,92	795,0	5,16	2,12
СВОБОДА	16,70	634,5	4,58	2,09
ДУХОВНЕ ЖИТТЯ	12,14	461,5	3,74	2,10
ПОЧУТТЯ ПРИНАЛЕЖНОСТІ	12,43	472,5	3,63	2,08
СОЦІАЛЬНИЙ ПОРЯДОК	14,83	563,5	4,29	2,09
НОВИЗНА ЖИТТЯ	15,83	601,5	4,45	1,93
СВОБОДА ЖИТТЯ	19,80	752,5	4,82	2,23
ВВІЧЛИВІСТЬ	13,96	530,5	3,87	2,28
БАГАТСТВО	14,59	554,5	4,08	2,11
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА	19,30	733,5	5,03	2,17
САМОПОВАГА	10,24	389,0	3,05	2,46
ПОВАГА ДО ДУМКИ ІНШИХ	19,09	725,5	5,05	2,36
КРЕАТИВНІСТЬ	13,43	510,5	3,89	2,12
МИР У ВСЬОМУ СВІТІ	10,08	383,0	3,32	2,16
ПОВАГА ТРАДИЦІЙ	21,04	799,5	5,13	2,11
ЛЮБОВ	18,58	706,0	4,84	2,26
САМОДИСЦИПЛІНА	11,45	435,0	3,29	2,54
ПРАВО НА ЖИТЛО	8,50	323,0	2,82	2,30
БЕЗПЕКА СІМ'Ї	20,13	765,0	5,13	2,02
СОЦІАЛЬНЕ ВИЗНАННЯ	13,66	519,0	4,00	1,96
ЄДНІСТЬ З ПРИРОДОЮ	11,14	423,5	3,53	2,00
МІНЛИВЕ ЖИТТЯ	18,86	716,5	4,82	2,09
МУДРІСТЬ	14,42	548,0	3,95	2,20
АВТОРИТЕТ	11,51	437,5	3,32	2,35
ІСТИННА ДРУЖБА	18,93	719,5	4,97	2,01
СВІТ КРАСИ	13,55	515,0	4,11	1,86
СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ	17,51	665,5	5,03	1,85

Як бачимо, найбільшу значущість для студентів КНТЕУ мають соціально-політичні цінності «повага до традицій», «задоволення бажань», «безпека близьких», «реалізація мети у житті», «соціальна сила»,

«національна безпека»; найменшу значимість – «право на житло», «єдність з природою», «самодисципліна», «авторитет».

В подальшому перебігу дослідження порівнюємо політичні цінності студентів ВНПУ. Як бачимо, розподіл студентів у групі деякою мірою відрізняється від нормального, що можна пояснити порівняно невеликою кількістю студентів у групі (30 чоловік). Результати ранжування наведемо в табл. 2.

Найбільшу значущість для студентів ВНПУ мають цінності «мир у всьому світі», «безпека близьких», «національна безпека», «соціальний порядок», «соціальна справедливість», «повага до традицій», «рівність»; найменшу – «мінливе життя», «соціальна сила», «задоволення бажань», «креативність», «багатство».

Вітальні цінності та цінності соціального комфорту становлять блок екзистенційної безпеки. Його важливість обумовлена історично, оскільки велика кількість людей існували на межі виживання і бідності. В нових соціально-економічних умовах адаптація респондентів відбувається по-різному: є такі, що адаптувалися, є ті, що на шляху адаптації і такі, що не хочуть адаптуватися. Практично всі молоді люди вважають високоабстрактну цінність – справедливість – нереалізованою внаслідок розриву між ринком праці і освітою.

Відповідно, ті респонденти, що успішно адаптувалися, як правило, є освіченими людьми, неприми-

ренними до соціальних девіацій, наприклад, негативно ставляться до криміногенної ситуації. Терпиме ставлення до криміналу властиве тим, хто не бажає пристосовуватися до нових реалій життя, тобто проєктувати власні цінності, відмінні від цінностей релевантних соціальних груп.

Як бачимо, для студентів обох закладів декларована політичною силою цінність «рівність» має важливе значення, однак деякі студенти КНТЕУ не наділи їй суттєвої цінності, що можна пояснити більш нігілістичним ставленням до рівності у столичному університеті.

Цінність «внутрішня гармонія» є значущою для студентів обох закладів вищої освіти, однак для студентів КНТЕУ все ж має більше значення. Цей факт можна пояснити більш високими вимогами до задоволеності життям у столичній молоді. «Соціальна сила» для студентів ВНПУ має опосередковане значення. Набагато більш значущою вона є для студентів КНТЕУ. Цей факт можна пояснити більш високим рівнем домагань, амбіційністю столичної молоді, порівняно зі студентами, які навчаються в обласному центрі. Цінність «задоволення бажань» для студентів ВНПУ має низьке значення.

Таблиця 2.

Ранжування студентів ВНПУ за значущістю політичних цінностей

Політичні цінності

Фрідман ANOVA і коеф. конкордації Кендала

(N = 38, df = 29) = 204,6832 p < 0,00000

Коеф. конкордації = 0,18574 Середній ранг r = 0,16373

	Середній ранг	Сума рангів	Середнє	Відхилення
РІВНІСТЬ	19,52	585,50	4,73	1,72
ВНУТРІШНЯ ГАРМОНІЯ	16,23	487,00	4,00	1,88
СОЦІАЛЬНА СИЛА	6,95	208,50	1,87	1,81
ЗАДОВОЛЕННЯ	8,78	263,50	2,20	1,77
СВОБОДА	16,68	500,50	4,07	1,55
ДУХОВНЕ ЖИТТЯ	13,88	416,50	3,67	1,63
ПОЧУТТЯ ПРИНАЛЕЖНОСТІ	12,97	389,00	3,33	1,92
СОЦІАЛЬНИЙ ПОРЯДОК	21,67	650,00	5,13	1,66
НОВИЗНА ЖИТТЯ	13,67	410,00	3,63	1,81
СВОБОДА ЖИТТЯ	17,43	523,00	4,30	1,88
ВВІЧЛИВІСТЬ	14,27	428,00	3,83	1,51
БАГАТСТВО	9,88	296,50	2,57	2,13
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА	22,97	689,00	5,27	1,72
САМОПОВАГА	19,37	581,00	4,60	1,63
ПОВАГА ДО ДУМКИ ІНШИХ	16,60	498,00	4,20	1,49
КРЕАТИВНІСТЬ	9,17	275,00	2,67	1,69
МИР У ВСЬОМУ СВІТІ	26,45	793,50	6,23	1,10
ПОВАГА ТРАДИЦІЙ	20,33	610,00	4,90	1,37
ЛЮБОВ	18,73	562,00	4,57	1,83
САМОДИСЦИПЛІНА	11,25	337,50	3,10	1,99
ПРАВО НА ЖИТЛО	16,65	499,50	4,30	1,42
БЕЗПЕКА СІМ'Ї	25,38	761,50	5,90	1,03

Політичні цінності

Фрідман ANOVA і коеф. конкордації Кендала
($N = 38$, $df = 29$) = 204,6832 $p < 0,00000$

Коеф. конкордації = 0,18574 Середній ранг $r = 0,16373$

	Середній ранг	Сума рангів	Середнє	Відхилення
СОЦІАЛЬНЕ ВИЗНАННЯ	12,03	361,00	3,30	2,04
ЄДНІСТЬ З ПРИРОДОЮ	11,02	330,50	2,93	2,23
МІНЛИВЕ ЖИТТЯ	4,77	143,00	1,17	1,74
МУДРІСТЬ	15,98	479,50	4,20	1,54
АВТОРИТЕТ	11,35	340,50	3,33	1,75
ІСТИННА ДРУЖБА	18,05	541,50	4,53	1,55
СВІТ КРАСИ	11,73	352,00	3,20	1,79
СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ	21,23	637,00	5,13	1,25

Більш значущою вказана цінність є для студентів КНТЕУ. Цей факт можна пояснити більш високим рівнем організації дозвілля столичної молоді, порівняно зі студентами, які навчаються в обласному центрі.

Політична сила, що декларує перед майбутніми виборцями свободу думок і дій, показово підкреслює свою унікальну можливість, порівняно з іншими політичними силами, забезпечити умови розвитку особистості молодої людини. Вказана цінність для студентів ВНПУ має середню значущість. Дещо більш значущою цінність «свобода думок» є для студентів КНТЕУ. Цей факт можна пояснити більш високим рівнем захоплення ідеєю свободи у столичній молоді, порівняно з молодими людьми, які навчаються в обласному центрі.

Політична сила, що декларує перед майбутніми виборцями цінність «духовне життя», показово підкреслює свою релігійність, любов до творів мистецтва, можливість забезпечити умови духовного розвитку особистості молодої людини. Вказана цінність має значущість для студентів обох закладів. Дещо більш значущою вона є для респондентів із ВНПУ. Цей факт можна пояснити більш високим рівнем релігійності, емоційності у студентів, які навчаються в обласному центрі, порівняно зі столичною молоддю.

Політична сила, що декларує перед майбутніми виборцями цінність «почуття приналежності», показово підкреслює свій патерналізм, турботу про кожного громадянина. Вона має середню значимість для студентів обох закладів вищої освіти. Більш значущою цінність «почуття приналежності» є для респондентів із КНТЕУ. Це пояснюється більш високим рівнем турботи про молодь саме у столиці, порівняно з молоддю, яка навчається в обласному центрі.

Політична сила, що декларує перед майбутніми виборцями вказану цінність «соціальний порядок», показово підкреслює необхідність стабільного розвитку суспільства. Згідно теорії соціального натуралізму порушення соціального порядку (зокрема, аморальні і протиправні вчинки, злочини тощо) є посяганнями на нормальне життя людей у суспільстві, що є джерелом суспільних криз (Костенко, 2006), одна з яких і відбу-

вається в сучасній Україні. Вказана цінність має високу значущість для респондентів обох груп. Дещо більш значущою цінність «соціальний порядок» є для студентів КНТЕУ. Цей факт можна пояснити більшою мірою узгодженості суспільних відносин, більш вагомою дією норм моралі, права саме у столиці. Загальновідомо, що люди у випадках порушення їхніх прав психологічно готові шукати справедливості саме у столиці, тому що у місцевих еліт «все куплено».

Політична сила, що декларує перед майбутніми виборцями цінність «новизна життя», показово підкреслює необхідність інноваційного розвитку суспільства, свою відкритість до змін, незалежність думок і дій. Вона має високу значущість для студентів обох закладів. Дещо більш значущою цінність «новизна життя» є для молоді КНТЕУ. Цей факт можна пояснити більшою мірою самостійності, схильності до інновацій, до життя з викликами саме у столиці. Опитування, проведене ініціативною групою соціологів і соціальних працівників 7–8 грудня 2013 року, показало, що серед протестувальників на «Євромайдані» близько 50% становила студентська молодь (Шестаковський, 2014), що підтверджує прагнення молоді до змін.

Політична сила, що декларує перед майбутніми виборцями вказану цінність «свобода життя», показово підкреслює свою потенційну можливість забезпечити розвиток суспільства, можливість допомогти кожному реалізувати свої цілі у житті. Вона має середню значущість для студентів обох університетів. Більш значущою цінність «свобода життя» є для респондентів із КНТЕУ. Цей факт можна пояснити більшою можливістю реалізувати мету свого життя саме у столиці.

Політична сила, що декларує перед майбутніми виборцями цінність «ввічливість у політичній боротьбі», показово підкреслює свою майже аристократичну ввічливість, коректність у питаннях боротьби з політичними суперниками, демократичність процедур висунення лідерів у власному середовищі, демократичні принципи формування команди однодумців. Вона має середню і майже однакову значущість для усіх респондентів. Дещо більшого значення для студентів

КНТЕУ при дослідженні цінності «ввічливість у політичній боротьбі» набуло певне розходження думок. Цей факт можна пояснити більшою участю столичної молоді у різноманітних протестних акціях, що є формою боротьби політичних сил, і ця боротьба в Україні ведеться зовсім не цивілізованими методами.

Політична сила, що декларує перед майбутніми виборцями цінність «багатство», показово підкреслює матеріальну успішність своїх лідерів, легальність їх доходів, потенційну можливість створити в країні умови для зростання доходів громадян. За необхідності боротьби з політичними суперниками підкреслюється злочинний характер формування їх доходів, при цьому наголошується наявність злочинного зв'язку конкурентів з олігархічними угрупованнями. У разі приходу до влади політична сила обіцяє справедливий перерозподіл матеріальних благ, можливості для стрімкого зростання багатства громадян, обмеження надприбутків. Однак, в сучасній Україні з її перманентною соціально-економічною кризою успішними є «ходіння» в політику і нарочито бідних людей, справжніх «народних» депутатів. Вказана цінність має значно більшу значущість для студентів КНТЕУ. Цей факт можна пояснити більшою участю столичної молоді у політичному житті, в тому числі і в оплачуваних політичних акціях, які є завуальованою формою боротьби політичних сил. Також при дослідженні цінності «багатство» спостерігається значна дисперсія, що говорить про розходження думок студентів обох закладів.

Політична сила, що декларує перед майбутніми виборцями цінність «національна безпека», підкреслює свою роль у захисті національних інтересів, потенційну можливість створити в країні умови для захисту від ворогів. При необхідності боротьби з політичними суперниками підкреслюється їх «злочинна» роль у разі здачі інтересів країни. У разі приходу до влади політична сила обіцяє захист суверенітету країни. Вказана цінність має суттєву значущість для студентів обох навчальних закладів. Цей факт можна пояснити занепокоєністю молоді стосовно свого майбутнього, участю у політичних акціях на підтримку державності України.

Політична сила, що декларує перед майбутніми виборцями цінність «самоповага», підкреслює роль молоді у побудові стратегій свого життя, необхідності вольових зусиль для успішної самореалізації. Вказана цінність має суттєву значущість для студентів ВНПУ. Цей факт можна пояснити специфікою майбутньої педагогічної професії.

Політична сила, що декларує перед майбутніми виборцями цінність «повага до думки інших», підкреслює роль звернень молоді до органів влади, політичних партій в побудові основ громадянського суспільства, в уникненні конфронтації з нею. Молоді люди прагнуть бути почутими, однак дещо більш значущою ця цінність є для студентів КНТЕУ.

Політична сила, яка в процесі боротьби за владу використовує моделі креативної поведінки, сприяє мотивації досягнення корисних і вигідних для себе політичних цінностей, співпрацює з креативними і харизматичними особистостями, творчо формує лідерські якості молоді людини, її здібності і бажання впливати на систему владних відносин декларує перед майбутніми виборцями цінність «креативність».

Вона має суттєву значущість для студентів КНТЕУ та незначну для студентів ВНПУ. На нашу думку, означена тенденція пояснюється особливостями комунікації в столичному регіоні, більшою кількістю лідерів у студентському середовищі КНТЕУ.

Політична сила, яка в процесі боротьби за владу пропагує свободу від війн і конфліктів, засуджує імперіалізм і попереджає про небезпеку світової термоядерної війни, виступає проти поширення ядерної зброї, сприяє формуванню гуманістичних політичних цінностей, декларує цінність «мир у всьому світі».

Вона має суттєву значущість для студентів ВНПУ та незначну для КНТЕУ. На нашу думку, означена тенденція пояснюється особливостями майбутньої педагогічної професії студентів ВНПУ, більш нігілістичним ставленням до традиційних цінностей студентів столичного регіону.

Політична сила, яка в процесі боротьби за владу використовує традиційні стереотипи поведінки, творчо пропагує справжні традиції українського народу, сприяє передачі з покоління в покоління норм, зразків поведінки, ідей і цінностей, яких повинні дотримуватися всі члени соціуму, здійснює формування гуманістичних політичних цінностей, декларує цінність «повага традицій». Вона має суттєву значущість для студентів ВНПУ та КНТЕУ. На нашу думку, означена тенденція пояснюється особливостями ставлення до традиційних цінностей української молоді.

Політична сила, яка в процесі боротьби за владу використовує інформацію про стосунки в сім'ях політичних лідерів, в політичній рекламі пропагує сімейні цінності українського народу, ідеали досконалості і краси, так чи інакше здійснює формування політичних цінностей, суголосних з цінністю «любов». Вона має суттєву значущість для студентів ВНПУ та КНТЕУ. На нашу думку, означена тенденція пояснюється особливостями ставлення української молоді до сімейних цінностей.

Політична сила, яка вважає, що в процесі боротьби за владу потрібна залізна воля, почуття обов'язку, сувора самодисципліна та немає місця емоціям, захопленням, переживанням, також завойовує симпатії молодих виборців і для них стає значущою цінність «самодисципліна». Вона має посередню значимість для студентів ВНПУ та КНТЕУ. На нашу думку, це пояснюється особливостями неприйняття українською молоддю всілякого роду обмежень.

Політична сила, яка підносить на свої знамена дещо популістські гасла про право кожного на достойне житло, обов'язково завойовує симпатії молодих

виборців і для них стає значущою цінність «право на житло». Вона має більш високу значимість для студентів ВНПУ порівняно з студентами КНТЕУ. На нашу думку, означена тенденція пояснюється особливостями майнового стану столичної молоді порівняно з молоддю обласного центру та психологічним несприйняттям студентами КНТЕУ подібних передвиборних обіцянок.

Сім'я є одним з важливих агентів політичної соціалізації молодої людини, яка полягає в засвоєнні політичних цінностей і норм, необхідних для її адаптації в політичній системі і виконання різних видів політичної діяльності (Загородній, 2006). Звичайно, безпека сім'ї хвилює кожну людину, і політична сила, декларуюча здатність її забезпечити, обов'язково завойовує симпатії молодих виборців, і стає для них значущою цінністю «безпека сім'ї», що має високу значущість для студентів ВНПУ та КНТЕУ. На нашу думку, це пояснюється традиційно високою повагою до сім'ї в українському суспільстві, її роллю у формуванні моральних основ виховання молоді та особливостями її майнового стану.

Соціальне визнання – це поняття, що характеризує позитивний вплив у той момент, коли людина усвідомлює позитивну оцінку інших людей. Молодь несвідомо потребує соціального визнання хоча б більшістю людей, соціальних інституцій для успішної адаптації в соціумі. Звичайно, політичні сили враховують цю потребу, декларують здатність її забезпечити через покращення соціально-економічних умов самореалізації молоді, через включення її в політичну діяльність, підвищуючи таким чином свою значущість. Цінність «соціальне визнання» має середню значущість для студентів ВНПУ та більш високу для студентів КНТЕУ. На нашу думку, означена тенденція пояснюється особливостями майнового стану молоді, що навчається в обласному центрі, тобто більшим рівнем його незадоволення. Згідно відомої піраміди А. Маслоу, соціальна потреба визнання задовольняється після задоволення матеріальних.

Традиційні уявлення українського народу передбачають органічне єднання людини зі світом природи. В молодіжному середовищі існує думка, що в сучасному урбанізованому світі людина втратила органічну єдність зі світом природи, внаслідок чого над планетою повисла небезпека екологічної катастрофи через неконтрольоване вторгнення в природний порядок речей. Політичні сили, які піднімають в інформаційному просторі екологічні теми, пропагують життя в соціумі за законами природи, так звані партнерські відносини людини і природи, зауважують, що людина стає більш гуманною в результаті дбайливого ставлення до природи – декларують свою здатність забезпечити покращення природних умов життя та дозволити молоді. Цінність «єдність з природою» має середню значимість для студентів ВНПУ та більш високу для студентів КНТЕУ. На нашу думку, означена тенденція пояснюється особливостями більш

урбаністичного середовища проживання молоді в м. Києві.

Молода людина завжди прагне до самостійного, мінливого, наповненого дорослими проблемами життя, набуває різних форм соціальної активності та оволодіває багатьма соціальними ролями. На цьому шляху її підстерігає багато небезпек і пригод. Політичні сили, які пропонують молоді ризикнути, вирватись з певного міфічного «замкненого кола», підвищують певним чином свою значущість. Цінність «мінливе життя» має низьку значущість для студентів ВНПУ та високу для студентів КНТЕУ. На нашу думку, означена тенденція пояснюється особливостями більш урбаністичного середовища проживання молоді в м. Києві та більш традиційними засадами життя студентів, що навчаються у ВНПУ.

Молода людина завжди прагне стати дорослою і мудрою одночасно, тобто набути здатності тверезо міркувати і розсудливо вести справи, організувати своє соціальне та сімейне життя. Звичайно, мудрість приходить разом з життєвим досвідом, який і декларують політичні сили, заявляючи про здатність вирішувати різні соціально-економічні, політичні завдання, розуміти суть модернізаційних процесів в країні, мислячих і діючих відповідно до суспільних інтересів. Політичні сили, які пропонують молоді ризикнути, вирватись з певного міфічного «замкненого кола», підвищують певним чином свою важливість. Цінність «мудрість» має середню значущість для студентів ВНПУ та КНТЕУ. На нашу думку, означена тенденція пояснюється віковими особливостями молоді, хоча серед студентів КНТЕУ наявні як і високі, так і низькі ранги стосовно цінності «мудрість». Це можна пояснити професійною орієнтацією молоді КНТЕУ, включеністю в різні соціальні та асоціальні групи, більш різноманітним за мірою успішності досвідом батьків і найближчих родичів.

Сенс авторитету полягає в тому, що він не вимагає жодних доказів і сприймається як безсумнівна перевага старших. Сила і цінність справжнього авторитету який і декларують «розкручені» політичні сили зазвичай зрозуміла молоді, хоча і молоді політичні сили заявляють про здатність вирішувати різні соціально-економічні, політичні проблеми. Політичні сили, які наголошують на своїй авторитетності, як правило, підвищують певним чином свою значущість. Вказана цінність має середню значущість для студентів ВНПУ та для студентів КНТЕУ і корелює з цінністю «мудрість». На нашу думку, означена тенденція також пояснюється віковими особливостями молоді, хоча серед студентів КНТЕУ так само наявні як і високі, так і низькі ранги стосовно цінності «авторитет».

У студентському середовищі побутує думка, що масове суспільство руйнує основи людського спілкування, робить його стандартним, менш інтенсивним, менш людським. У процесі спілкування з молоддю доводиться навіть чути вислів: «у бізнесі тільки ділові стосунки, справжніх друзів там не буває». Але навіть

в сучасну епоху ціннісні орієнтації дружби практично не змінилися, тому що за висловом відомого психолога І.С. Кона дуже часто з проблемами ми йдемо до друзів, а не до родичів (Кон, 1980). Справжні друзі сприймають чужу біду як особисту, роблять все для вирішення проблем і саме так позиціонують себе політичні сили, які прагнуть завоювати симпатії електорату, підвищуючи таким чином свою значимість. Класичним прикладом є лозунг однієї з політичних сил: «Почую кожного!», заяви про піклування і турботу, вирішення проблем «маленького українця». Відтак цінність «істинна дружба» має досить високу значущість як для студентів ВНПУ, так і КНТЕУ. На нашу думку, означена тенденція також пояснюється віковими особливостями молоді, хоча наявні і низькі ранги стосовно цієї цінності.

Далі розглянемо розподіл студентів КНТЕУ та ВНПУ за цінністю «світ краси». Звичайно, краса не є загальнолюдською цінністю. Те, що вважають красивим одні покоління, одні народи і різні соціальні групи (наприклад, вікові), інші покоління, народи і групи можуть не брати до уваги. У цьому сенсі краса є відносною. Але в сучасну епоху боротьби за голоси електорату політичні сили використовують ціннісні стандарти краси в політичній рекламі, позиціонують себе як поціновувачів світу краси, які прагнуть завоювати симпатії виборців, підвищуючи таким чином свою значущість. Вказана цінність має середню значимість для студентів ВНПУ та для більш високу для студентів КНТЕУ. На нашу думку, означена тенденція пояснюється статеві-віковими особливостями опитуваної молоді, хоча наявні і низькі ранги стосовно цінності «світ краси» в обох групах.

Соціальна справедливість завжди виступала як найбільш важливий показник ефективності соціального розвитку суспільства, будучи одним з фундаментальних підстав його цивілізованості, орієнтованості на європейські цінності. Для відновлення справедливості в суспільстві об'єктивно необхідне втручання політичних сил, які прийшли до влади. Основним інструментом цього втручання є активна соціальна політика держави, орієнтована на проблеми всього населення. Саме тому політичні сили використовують слогани про несправедливість зараз і про встановлення справедливості після їх приходу до влади в політичній рекламі. Вказана цінність має високу значимість для

студентів обох закладів. На нашу думку, це пояснюється соціально-економічною ситуацією в Україні, значним соціальним розшаруванням доходів населення. Зазначимо, що наявні і низькі ранги стосовно цінності «соціальна справедливість» в обох досліджуваних групах.

Висновки

Вивчення предметних політичних цінностей студентської молоді полягало, перш за все, у виявленні тих життєвих цінностей, завдяки реалізації яких політична сила набувала значущості в свідомості молодої людини. Показниками виміру предметних політичних цінностей студентської молоді були відповіді на питання розробленого на основі методики Ш. Шварца опитувальника «Цінність політичної сили». Для досягнення мети було здійснено підбір груп студентської молоді, що навчаються у столичному регіоні країни та в обласному центрі.

На перших місцях в ціннісній ієрархії знаходяться міцне здоров'я, благополуччя дітей, сім'я, матеріальний добробут, створення в суспільстві рівних можливостей для всіх і цікава робота, тобто матеріальні цінності, але в останні роки зростають також й інші: демократичний розвиток країни, можливість критики владних структур, участь у діяльності політичних партій і громадських організацій, можливість підприємницької ініціативи, створення приватних підприємств, ведення бізнесу, фермерство.

У подальших дослідженнях плануємо провести всебічну перевірку психометричних параметрів розробленої методики виміру предметних політичних цінностей молоді. Враховуючи лабільність політичної свідомості та мінливість політичних цінностей молоді, вважаємо за доцільне також окреслити тенденції ціннісних змін унаслідок можливої невідповідності реальних дій політичних сил, які, декларуючи певні цінності, що є домінуючими, провідними для молоді, все ж не виправдали її сподівань. Найчастіше політичні партії декларують свою відданість поширеному набору цінностей, притаманних всім соціальним групам суспільства, лише деякі наголошують на значущості вирішення насамперед певних проблем, а не всіх загалом, відтак неминучим є певне розчарування у політичних силах та у політичній системі суспільства загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьев В.В. Математическая статистика в педагогике. / В.В. Афанасьев, М.А. Сивов — Ярославль: Издательство ЯГПУ, - 2010. — 76 с.
2. Бондаренко А. Криза європейських цінностей: про що дискутували на Конгресі культури Східного партнерства / А. Бондаренко. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://varianty.lviv.ua/29568-kryza-yevropeiskykh-tsinnostey-pro-shcho-dyskutuvaly-na-kongresi-kultury-skhidnoho-partnerstva>
3. Кон И.С. Дружба. Этико-психологический очерк. / И.С.Кон. — М.: Политиздат. - 1980. - 80 с.
4. Костенко О. М. Соціальний натуралізм — світогляд майбутнього / О. М. Костенко // Вісник Національної академії наук України. - 2006. - № 10. - С. 33-38.
5. Куриленко А. Евгений Головаха: У нас спенарий Сингапура нереален. Если будет авторитаризм, то непросвещенный / А. Куриленко. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<http://www.dsnews.ua/economics/evgeniy-golovaha-nasha-zadacha-ne-smotret-na-rossiyu-s-nimi-31012017220000>

6. Загородній Ю. І. Політична соціалізація студентської молоді в Україні: досвід, тенденції, проблеми / Ю. І. Загородній, В. С. Курило, С. В. Савченко. — К.: Генеза, 2004. — 144 с.

7. Ручка А. Цінності та ціннісна зміна у сучасному суспільстві [Електронний ресурс] / А. Ручка // Культурологічна думка. - 2013. - № 6. - С. 172-179. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kultdum_2013_6_24.

8. Шестаковський О.П. Радикалізовані європейці: цінності Євромайдану в порівнянні з європейськими. Інфографіка / О.П. Шестаковський. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/01/14/7009459/>

REFERENCES

1. Afanasev, V.V., & Sivov, M.A. (2010). *Matematicheskaya statistika v pedagogike [Mathematical statistics in pedagogy]*. Iaroslavl: Izdatelstvo IaGPU [in Russian].
2. Bondarenko, A. (2015). *Kryza yevropeyskykh tsinnosti: pro shho dyskutuvaly na Kongresi kultury Skhidnoho partnerstva [Crisis of European values: the discussions of culture congress of eastern association]*. Retrieved from: <https://varianty.lviv.ua/29568-kryza-yevropeyskykh-tsinnosti-pro-shho-dyskutuvaly-na-konhresi-kultury-skhidnoho-partnerstva> [in Ukrainian].
3. Kon, I.S. Druzhba. (1980). *Etiko-psikhologicheskii ocherk [Ethical and psychological essay]*. Moscow: Politizdat [in Russian].
4. Kostenko, O. M. (2006). Sotsialnyi naturalizm – svitohliad maibutnoho [Social naturalism - the outlook of the future]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 3, 33-38 [in Ukrainian].
5. Kurilenko, A. (2017). *Evgenii Golovakha: U nas stsenarii Singapura nerealen. Esli budet avtoritarizm, to neprosveshchennyi [Evgeny Golovakha: The script of Singapore is unrealistic. If there is authoritarianism, then unenlightened]*. Retrieved from: <http://www.dsnews.ua/economics/evgeniy-golovaha-nasha-zadacha-ne-smotret-na-rossiyu-s-nimi-31012017220000> [in Russian].
6. Zagorodniy, Yu. I. (2004). *Politychna sotsializatsiya studentskoi molodi v Ukraini: dosvid, tendentsii, problemy [Political socialization of students in Ukraine: experience, tendencies, challenges]*. Kyiv: Geneza [in Ukrainian].

9. Abramson P. R. Value Change in Global Perspective / P. R. Abramson, & Ronald Inglehart. – University of Michigan Press, 1995. – 180 p.

10. GINI index (World Bank estimate). (n.d). - Retrieved from : [https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?](https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=EU)

11. Klages H. Brauchen wir eine Rückkehr zu traditionellen Werten? / H. Klages // *Aus Politik und Zeitgeschichte*. – 2001. – Jg. (29). – P. 7-14.

12. Klages H. Wertesynthese – funktional oder dis-funktional? / H. Klages, & Th. Gensike // *KZfSS*. – 2006. – (58). – P. 382–394.

13. Noelle-Neumann E. Der Wertewandel 30 Jahre spatter / E. Noelle-Neumann, & Th. Peterson // *Aus Politik und Zeitgeschichte*. – 2001. – Jg. (29). – P. 15–22.

14. Rokeach M. The Nature of Human Values / M. Rokeach. – New York: The Free Press, 1973.

7. Ruchka, A. (2013). Tsinnosti ta tsinnisna zmina u suchasnomu suspilstvi [Values and value change in modern society]. *Kulturolohichna dumka - Cultural thought*, 6, 172-179. - Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kultdum_2013_6_24 [in Ukrainian].

8. Shestakovskii, O.P. (2017). *Radikalizovani yevropeitsi: tsinnosti yevromaidanu v porivnianni z yevropeiskimi. Infografika [Radicalized Europeans: EuroMaydan values compared to European ones. Infographics]*. Retrieved from: <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/01/14/7009459/> [in Ukrainian].

9. Abramson, Paul R., & Inglehart, Ronald. (1995). *Value Change in Global Perspective*. University of Michigan Press [in English].

10. GINI index (World Bank estimate). (n.d). - Retrieved from : [https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?](https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=EU)

11. Klages, H. (2001). Brauchen wir eine Rückkehr zu traditionellen Werten? *Politik und Zeitgeschichte*, Jg. (29), 7–14 [in German].

12. Klages, H., & Gensike Th. (2006). Wertesynthese – funktional oder disfunktional? *KZfSS*, (58), 382–394 [in German].

13. Noelle-Neumann, E., & Peterson, Th. (2001). Der Wertewandel 30 Jahre spatter. *Politik und Zeitgeschichte*, Jg. (29), 15–22 [in German].

14. Rokeach, Milton (1973). *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press [in English].

Oksana Holiuk,

*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor,
head of the Department of Preschool and Primary Education,
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mikhail Kotsyubinsky,
32 Ostrozkoho Str., Vinnytsia, Ukraine,*

Olha Hroshovenko,

*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor,
Department of Preschool and Primary Education,
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mikhail Kotsyubinsky,
32 Ostrozkoho Str., Vinnytsia, Ukraine,*

Vasyl Shust,

*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor,
doctoral student of the Laboratory of Masses and Communities Psychology,
Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
15, Andriivska Str., Kyiv, Ukraine*

COMPARATIVE ANALYSIS OF STUDENTS' POLITICAL VALUES MATURITY

The paper aims to examine the formation of objective political values of students on the basis of the questionnaire "Political Power Values" developed on the basis of the Human Values Scale by Schwartz. The study involved 67 students who compiled two groups of the respondents – the first one studying at the university situated in a town and the second one – at the capital of the country (33 respondents were second and third year students of Kyiv National University of Trade and Economics, and 34 respondents were third-year students of Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynsky). The students had to choose values meaningful for them, declared by political parties before the election process, evaluating their importance and assigning the necessary value for the evaluation from -1 to 7, that is, the most desirable value was given 7 points, and the least desirable was given -1 point. Statistical analysis of data was performed using descriptive statistics, Friedman's test, Kendall's coefficient of concordance, data processing – using Statistica 6.0. The obtained results revealed the specifics of the formation of subjective political values of students. According to the research outcomes, the following socio-political values are the most significant for the students studying in Kyiv: respect for traditions, satisfaction of desires, safety of relatives, realization of life goals, social power, and national security; the least important are as follows: the right for housing, unity with nature, self-discipline, authority. As for the students of Vinnytsia university, the world peace, safety of relatives, national security, social order, social justice, respect for traditions, and equality are significant socio-political values. The least important ones for them are as follows: change of life, social power, satisfaction of desires, creativity, wealth. Such results point to differences in the personal values of students associated with the factors of the social and value environment, and also determine the perspective trends and strategies for the formation of political values.

Keywords: political values, development of values, individual of student, rational motivation.

Submitted on December, 11, 2017

Reviewed by Doctor of Psychology, prof. O. Palamarchuk